

ชื่อเรื่อง การค้นคว้าแบบอิสระ การประเมินผลงานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรของ
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างช้าง จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้เขียน

นายธีรศักดิ์ วรรณวิจิตร

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุษฎี ณ ลำปาง

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร. ไพบูลย์ สุทธิสุภา

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราภา คุณานพร

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฐิน ศรีมงคล

กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความก้าวหน้าของการดำเนินงาน
ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกรชาวเขาในโครงการเกี่ยวกับเรื่องการปลูก
ไม้ผลเมืองหนาว พืชผักเมืองหนาวและไม้ดอกเมืองหนาวชนิดต่าง ๆ ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง
ของรายได้และสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวเขา ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค
ของการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร รวมทั้งข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ตลอดจน
จัดการบริหารโครงการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในระยะต่อไป โดยเป็นการ
ประเมินผลในช่วงระหว่างการดำเนินงาน ปี 2534 ถึง 2538 ใช้แบบสอบถามหัวหน้าครัว
เรือนเกษตรกร ใน 4 หมู่บ้าน จำนวน 116 คน ซึ่งทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย
ควบคู่กับการใช้แบบสังเกตการณ์ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและรายงานของโครงการ รวมทั้ง
การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการจำนวน 15 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่า
ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 44.81 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีความสามารถในการใช้ภาษาไทย คือพูดได้เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการอ่านและการเขียนได้เพียงเล็กน้อย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6.27 คน พื้นที่ถือครองซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์เฉลี่ย 6.61 ไร่

ด้านการส่งเสริมปลูกพืชทดแทนฝิ่น เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชหลักที่โครงการส่งเสริมทั้ง 3 ประเภท โดยปลูกไม้ผลเมืองหนาวมากที่สุด รองลงมาคือ ไม้ดอกเมืองหนาว และพืชผักเมืองหนาว เกษตรกรได้รับการชี้แจง การแนะนำและการฝึกอบรมตามแผนงานของโครงการซึ่งส่วนมากยังไม่มีความชำนาญในการประกอบอาชีพเพียงพอ แต่มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับดี

ด้านการดำเนินงานของกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ พบว่าเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 24,859.91 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุน โดยได้รับกล้าพันธุ์มากกว่าอย่างอื่น ด้านการจัดการตลาด เกษตรกรส่วนมากเห็นว่าเป็นประโยชน์ในระดับปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดเวลาในการจ่ายเงินคืนที่แน่นอนภายใน 1 สัปดาห์ รวมทั้งควรมีมาตรการในการช่วยเหลือหรือพยุงราคาผลผลิตส่วนที่ต่ำกว่ามาตรฐานด้วย ในด้านปัญหาการประกอบอาชีพ เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ทั่ว ๆ ไปในการปลูกพืชและเรื่องการตัดแต่งกิ่ง ไม้ผลเมืองหนาวมากที่สุด เกษตรกรแก้ไข้ปัญหาโดยการปรึกษากับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรผู้นำซึ่งเป็นเพื่อนบ้าน ด้านการนิเทศงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม พบว่าเป็นประโยชน์อย่างมากแต่ความถี่ของการออกปฏิบัติงานยังมีน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ ในระดับปานกลาง เรื่องที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุดได้แก่ การปลูกไม้ดอกเมืองหนาว การตัดแต่งกิ่ง ไม้ผลเมืองหนาวและการใส่ปุ๋ย

ด้านการดำเนินงานกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างถาวร พบว่าเกษตรกรได้รับการบริการด้านปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ลำเลียงผลผลิตภายในหมู่บ้าน และมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน ส่วนที่ยังขาดได้แก่ แหล่งน้ำ โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อการดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี เช่น วันพ่อ วันแม่ วันขึ้นปีใหม่ วันปลูกป่าประจำปีและวันเข้าพรรษาและมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงาน โดยภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าโครงการเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร ในด้านสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ ทั้งสภาพของบ้านเรือน สภาพของพื้นที่ทำกิน และสภาพของใช้ที่มีอยู่ในครัวเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่มีบัตรประจำตัว เช่น บัตรบุคคลบนพื้นที่สูงหรือบัตรเงินยืมอิสระและเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมาแต่เดิม จึงมีความสามัคคีกันดี มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่และมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความเป็นเอกภาพของชุมชนของตนแก่ชุมชนอื่น ๆ

เกษตรกรในโครงการสามารถประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านได้อย่างถาวร ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรควรได้รับการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้มากขึ้น ควรมุ่งเน้นส่งเสริมแก่เกษตรกรรายย่อย และเพิ่มบทบาทของเกษตรกรผู้นำในท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริม และพัฒนาอาชีพการเกษตร ควรสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานที่ยังขาดแคลน เช่น แหล่งน้ำ, ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และควรมีการจัดทำแผนการใช้ที่ดิน และให้มีการดำเนินงานตามแผนการใช้พื้นที่อย่างแท้จริง ด้านการส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรมีการวางแผนงานส่งเสริมที่ดีเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ควรมีกำหนดการออกไปปฏิบัติงาน และการผลิตสื่อทางการเกษตรต่าง ๆ เพื่อให้บริการข่าวสารและความรู้แก่เกษตรกรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน

Independent Study Title : An Evaluation of the Promotion and
 Development of Agricultural Occupation
 Program of the Angkhang Royal
 Development Center, Chiang Mai Province.

Author : Mr. Tirasak Wannawichit, M.S. Agricultural Extension.

Examining Committee : Assist. Prof. Dusdee Nalampang Chairman
 Assoc. Prof. Dr. Paiboon Suthasupa Member
 Assist. Prof. Warapa Kunaporn Member
 Assist. Prof. Katin Srimongkol Member

Abstract

The objectives of this study were to evaluate the effectiveness of the promotion and development of agricultural occupation program in temperate zone fruits, vegetables and cut flowers cultivation, to investigate socio-economic conditions of farmers, problems and recommendations for improvement in the future. Data was gathered from 116 farmers in 4 villages of the Angkhang Royal Development Center, Chiang Mai by using Simple Random Sampling technique together with observation, documentary study and interviewing 15 project staffs. Data analysis had been done through descriptive statistics such as percentage, mean and standard deviation.

From research findings, it was found that the majority of farmers were male with an average age of 44.81 years, who mostly be able to speak Thai but few can read or write. The average family member was 6.27 persons with an average farm size of 6.61 rai. Most farmers owned their land but had no land title.

As for Crop Replacement Program, the majority of farmers planted temperate zone fruits as main occupation, cut flowers and vegetables as minor occupation. Most farmers received advice and training from the Project. However, they lack of practical skills but had shown interest in participating with the Project.

Concerning income generating activities, it was found that farmers had an average income of 24,859.91 Baht which showed drastic change. They used a lot of inputs which most of all were seedlings. As for marketing management, it was moderately helpful by suggesting that it should have definite date of pay back money within a week as well as price support for inferior products. Major problems of farmers concerning occupation were lack of general knowledge on cropping techniques and pruning practice. Farmer's solutions were to consult with agricultural extension workers and farmer leaders who were their neighbours. As regards field supervision, it was found that it was very useful but the visit was limited. Most farmers said that training was useful at a moderate level. Most useful topics were cut

flower cultivation, temperate zone fruit pruning practice and fertilizer application.

As regards occupation supporting activities and permanent settlement, it was found that most farmers gained benefit from infrastructure such as feeder roads and electricities, the remainings were water resource, schools and children nursery. The farmers participated in various activities on special holidays such as father's day, mother's day, new year day, annual tree planting day and Buddha Lent. The farmers had good attitude towards the project that it was very useful for their occupation. They had moderate level in general living standard, housing, farmlands and household items. Most farmers had identification cards, good attitude to agricultural extension workers and unity to perform community activities.

From this study, it was suggested that farmers should have more practical skills through training programs by focusing on small farmers as well as farmer leaders. The project should promote water resource development, people's participation on infrastructure maintenance and should develop land use planning map. Agricultural extension workers should develop their plans suitable for each village. The project should improve field supervision program and agricultural media suitable for economic, social and technological change.